

Kritiek op de Meester Kackadorisprijs 2004, een reactie van de jury

In het vorige nummer van dit blad schreef dr. Daniel Janssen, senior docent/onderzoeker Taalbeheersing/communicatiekunde aan de Universiteit Utrecht, een scherpe kritiek op de uitverkiezing van Paul van Dijk tot winnaar van de gevreesde Kackadorisprijs in 2004.

Hij sprak van een 'karaktermoord met wetenschappelijk motief' en somde in proza, dat niet overal even helder was, meerdere bezwaren op tegen het juryrapport. Zijn belangrijkste bezwaren vatten wij hieronder eerst nog eens samen.

1. De jury oordeelde dat Van Dijk in zijn laatste editie van *Geneeswijzen in Nederland* (oktober 2003) nogal wat onjuiste en incomplete cijfers noemde, veelal ten gunste uitvallend van de alternatieve sector. De jury zou daarmee twijfelen aan de juistheid van CBS-cijfers, waarvoor volgens Janssen geen inhoudelijke argumenten werden gegeven.

2. De jury verweet Van Dijk dat hij in zijn boek kritiekloos was en dat was volgens Janssen eerder een verdienste: een compendium behoort feitelijk en beschrijvend te zijn en afstandelijk te blijven.

3. Van Dijk beschreef de Houtsmullermethode zonder melding te maken van Houtsmullers ontmaskering door de VtdK en zonder daarbij te melden dat Houtsmullers breed uitgedragen wondergenezing op leugens beruiste. Dat hing volgens Janssen natuurlijk samen met de zeer lange productietijd van zo'n boek.

4. Van Dijk ging niet in 1976 naar het Oosten, maar in 1972 en zou nooit acupuncturist zijn geweest.

5. Het zou doodnormaal zijn dat Van Dijk of wie dan ook zich niet distantieerde van de onheilzame aanbevelingen van het rapport van de Commissie-Muntendam uit 1980. Janssen noemde het ongebruikelijk en zelfs onbehoorlijk om zoiets te doen. Dan moet je uit zo'n staatscommissie stappen en je standpunten eruiten formuleren.

6. Van Dijks samenwerking met Aakster, zijn publicaties in het fonds van Ankh Hermes en zijn interviews in uitgaven van Vogel: het moet allemaal kunnen en mag, aldus Janssen, Van Dijk niet tegengehouden worden. 'Guilt by association': hoe verfoeilijk!

7. De omfloerste wijze van formuleren, waarmee Van Dijk liefhebbers en aanbieders van alternatieve geneeswijzen niet voor het hoofd stoot, is volgens Janssen eerder een kenmerk van een wijs man met een open geest dan dat van een geheim bewonderaar van kwakzalvers. Van Dijk zou in dat opzicht vergelijkbaar zijn met Galileï, Snow en Semmelweis.

Wij zullen puntsgewijs op deze bezwaren ingaan.

Ad 1. Het boek van Van Dijk verscheen in oktober 2003. Op pagina 24 schrijft hij: 'In 1981 bezocht 3,8% van de bevolking een alternatief werkend huisarts, in 1990 bedroeg dit percentage 14 (Verwey 1992). Of deze tendens zich heeft voortgezet is niet bekend.' Deze passage bevat twee flagrante onjuistheden: het percentage alternatief werkende huisartsen bedroeg volgens CBS-cijfers in 1992 9,3%, en dit getal ging sinds 1993, toen het een hoogtepunt van 9,4 % bereikte, gestaag dalen om in 2003 nog maar 3,9% te bedragen. Dit had door Van Dijk gewoon kunnen worden opgezocht op de website van het CBS! Het is dus precies bekend hoe die tendens zich heeft ontwikkeld. Het kan alleen gewoon luiheid zijn geweest of de behoefte om het intellectuele herstel van zijn eigen beroepsgroep te verhullen voor zijn lezers. Wie zal het zeggen? En vergelijkbare blunder begaat Van Dijk op pagina 25 als hij in een tabel het aantal alternatieve artsen in ons land stelt op 1488. Hij deed dat door de ledenaantallen van alternatieve artsenvereenigingen bij elkaar op te tellen. Tien pagina's verderop komt hij met het correcte aantal: de AAG telde 1060 leden. Deze getallen verschillen omdat nogal wat alternatieve artsen in staat zijn zich zowel in de acupunctuur als in de homeopathie etc. tegelijk te 'bekwamen'. Zo moeilijk

Paul van Dijk

is dat allemaal niet en als men eenmaal 'van God los is', dan is zoiets snel gepiept. Ze mogen echter niet dubbel geteld worden.

Ad 2. De kritiekloosheid van Van Dijk is onverdraaglijk omdat zij uit de pen van een dokter komt! Woordenboekenschrijvers of encyclopedisten kunnen zich een neutrale houding wel permitteren, maar van een dokter kan niet gevergd worden dat hij zo'n afstandelijkheid 700 pagina's volhoudt. Hij moet zich realiseren dat zijn boek ook gelezen zou kunnen worden door mensen die op zoek zijn naar een voor hen geschikte geneeswijze. Alle adressen van kwakzalversorganisaties staan erin vermeld en dan nergens een stevige waarschuwing laten horen, omdat de lezer zelf maar moet beslissen: heeft Van Dijk dan in zijn eigen praktijk nooit gehoord van de schadelijkheid en nutteloosheid van al die geneeswijzen? Heeft hij dan nooit een eigen patiënt ervan weerhouden zo'n heilloze weg in te slaan? Je zou het bijna denken.

Ad 3. Houtsmuller bekende op 22 maart 1999 tijdens een rechtstreekse confrontatie met Renckens in het tv-programma *B&W* dat hij nimmer aan uitgezaaide kanker had geleden. De rechterlijke uitspraken in die zaak dateerden van mei 1999 en oktober 2000 en deze kregen flinke publiciteit, zeker ook in de alternatieve periodieken, die Van Dijk regelmatig leest om op de hoogte te blijven. Zelf beriep Van Dijk zich overigens niet op de lange productietijd van zijn boek, toen Renckens hem vroeg naar de verklaring van de omissie: hij liet hem weten dat de uitgever 'per ongeluk' nog de oude versie van de Houtsmullertherapie had ingevoerd.

Ad 4. Het jaar waarin de jonge Van Dijk zich naar het Oosten begaf kan best 1976 in plaats van 1972 zijn geweest, maar dat hij zich nooit schuldig heeft gemaakt aan acupunctuur, dat lijkt de jury stug. In een ter gelegenheid van zijn eerste kwakzalversencyclopedie verschenen interview in *Trouw* (14 jan. 1977) stelt hij zich voor als 'medisch coördinator' van de Haarlemse acupunctuurpolikliniek. Over acupunctuur stelde hij toen onder andere: 'Het is bijvoorbeeld volledig onverantwoord, dat een huisarts die een reumapatiënt heeft, er niet van op de hoogte is dat deze met acupunctuur kan worden behandeld. Zoiets noem ik gewoon misdadig.' Dat Van Dijk ook daadwerkelijk de naalden zelf ter hand heeft genomen, leidden wij af uit een passage in de laatste editie van zijn compendium, waarin hij op p. 53 schreef over schadelijke effecten van acupunctuur: 'Zowel uit eigen observaties (10.000 behandelingen) als uit de literatuur blijkt dat het ontstaan van een pneumothorax (klaplong, *red.*) de enige complicatie is die zich in de praktijk

voordoet.' Dit suggereert toch dat hij zelf deze 10.000 behandelingen heeft gedaan, maar de jury is zelfs van mening dat als hij die 10.000 behandelingen alleen maar heeft geobserveerd, terwijl ze werden uitgevoerd door anderen, Van Dijk dan toch de prijs verdient: óf wegens niet ingrijpen bij zoveel onzin óf wegens verregaande luiheid en het werk overlaten aan anderen en zelf maar wat zitten toe te kijken.

Ad 5. Een lid van een commissie kan zich zowel tijdens de productie van een rapport distantiëren als erna. De toen nog jonge psycholoog, thans bezonken bestuurslid van onze Vereniging, Frits van Dam, maakte ook deel uit van de Commissie-Muntendam en schreef een briljant minderheidsrapport, dat later ook door de KNMG werd omarmd. Dát had Van Dijk kunnen doen, maar ook later kan men van zijn dwalingen terugkeren. Zoveel tijd als de rooms-katholieke kerk nam voordat het de sterrenkundige Galilei rehabiliteerde, zoveel tijd verstreek er nog niet, maar toch wel ruimschoots genoeg om Van Dijk gelegenheid te geven zich van die onheilzame aanbevelingen en conclusies van het Rapport-Muntendam te distantiëren. Quod non.

Ad 6. Natuurlijk is 'guilt by association' niet altijd gerechtvaardigd, maar Van Dijk heeft met genoemde instanties en personen actief en zonder enig probleem samengewerkt. Aakster was destijds een goedbetaald en productief factotum voor de alternatieve sector en kreeg o.a. daarvoor de Dr. Vogelprijs toegekend. Met zulke mensen ga je niet om, want wijlen Alfred Vogel is toch de man die vindt dat homeopathie ook bij kanker wel wat te bieden heeft en stelt dat MS behandeld kan worden door gemalen stierentestikels over de ruggengraat van de patiënte te wrijven, 'van de nek tot aan het staartbeentje'. En over Ankh Hermes hoeven wij toch helemaal niets uit te leggen: in dat fonds - uitsluitend gericht op New Age-junks - zit een normaal medicus niet.

Ad 7. De omzichtige wijze van formuleren verbergt volgens de jury de geheime liefde van Van Dijk voor de alternatieve geneeskunde. Janssen vindt diens formuleringen wijs en prijsenswaardig, maar Van Dijk gaat vele malen te ver in zijn streven om potentiële klanten voor alternatieve genezers niet voor het hoofd te stoten en zelfs als er wetenschappelijk geen bewijs kan worden gevonden voor een van de talrijke geneeswijzen die hij in zijn boek besprak, dan nog is hij niet te beroerd om er iets vriendelijks aan toe te voegen. Neem nu eens wat hij - in krom proza - schreef over de 'Endogene endocrinotherapie' van Jules Samuels, de man die door de VtdK als de op een na Grootste

Kwakzalver van de Twintigste Eeuw wordt beschouwd: 'De endogene endocrinotherapie is een ontdekking van de arts Samuels, vandaar de soms gebezigde naam voor deze behandelingsvorm, Samuelstherapie. Samuels is in Nederland vanwege zijn medische praktijken uit het artsenaambt gezet. *De behandeling, ook wel kortegolf-therapie genoemd, die aanvankelijk verdwenen leek, krijgt de laatste jaren weer meer aandacht in Nederland, maar vooral in Engeland.*' (cursivering van ons). Aldus de Galileï van de Bommelerwaard. Dat hij, naar de mening van Janssen, en wij sluiten dat geenzins uit, wel een goed huisarts is, pleit hem naar onze mening niet vrij van verwijten die hem als publicist gemaakt kunnen worden.

● Kort ●

RVZ onderzocht aanscherping wet BIG

Op verzoek van minister Hoogervorst van VWS heeft de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg de mogelijkheid onderzocht het stellen van een diagnose tot een in het kader van de wet BIG tot een zgn. voorbehouden handeling te verklaren. De adviesaanvraag van de minister vloeide voort uit de aanbevelingen die de Inspectie voor de Gezondheidszorg had gedaan na de affaire Millicam, waarbij ook niet-artsen als Jomanda, Boegem en andere helderzienden de diagnose borstkanker in twijfel trokken. Soortgelijke excessen vonden plaats in de Harlingse kwakzalverskliniek *Eye4Care*.

De RVZ stelde een commissie in die op de vraag van de minister een antwoord zal geven. Een ambtelijke werkgroep, aangestuurd door RvZ-leden prof.dr. I.D. de Beaufort en prof.dr. J.P.Holm, ging in het najaar van 2004 aan het werk en zou voor maart 2005 met haar werk klaar moeten zijn. De commissie heeft ook contact gezocht met onze Vereniging en besprak voor- en nadelen van deze wetsverscherping o.a. met Van Dam en Van der Smagt. Externe instanties die ook bij de totstandkoming van het advies zijn betrokken zijn: LSI Medisch Projectbureau Leiden, faculteit rechten universiteit Maastricht en Julius Centrum Utrecht.

De minister wil in dit advies niet alleen alternatieve diagnosestellers betrekken, maar eveneens reguliere hulpverleners die buiten hun grenzen kunnen treden (ambulancepersoneel, fysiotherapeuten etc.).

In zijn adviesaanvraag stelde de minister dat misleiding nu ook al op grond van art. 96 strafbaar is, maar dit artikel werkt slechts achteraf.

Conclusie • De jury legt alle verwijten van Janssen naast zich neer en blijft vol overtuiging achter haar keuze staan. Janssen stelde in zijn laatste alinea: 'Hij verdient dit niet. Of misschien verdient hij de prijs wel. Maar dan op basis van duidelijke criteria en een objectieve toetsing en deugdelijke argumentatie.' In het bovenstaande heeft de jury gegevens vermeld, die in het korte bestek van een juryrapport ongenoemd moesten blijven, maar die hopelijk nu ook Janssen moeten doen toegeven dat de keuze van de jury om de Kackadorisprijs 2004 aan Paul van Dijk toe te kennen correct en objectief, ja zelfs onvermijdelijk is geweest. ●

Hoogervorst wil nu ook 'vooraf de vrijheid van handelen van niet-deskundigen beperken'. Tegelijkertijd wil hij de 'verdere introductie van marktprikkels in de zorg nietodeloos belemmeren door het opwerpen van onnodige toetredingsdrempels'. De RVZ stond niet voor een eenvoudige opgave.

Juist bij het ter perse gaan van dit blad verscheen op 19 mei het rapport, getiteld *Medische diagnose: kiezen voor deskundigheid?*. Kort samengevat komt het rapport er op neer, dat men voorlichting aanbeveelt, maar géén wettelijke maatregel om schade door alternatieve hulpverlening te voorkomen. Het stellen van een diagnose voorbehouden aan artsen is geen oplossing om excessen in de alternatieve hulpverlening te voorkomen. De Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) is weliswaar overtuigd van de gevaren van ondeskundige medische diagnostiek, maar heeft aanzienlijke twijfels over de effectiviteit van een dergelijke maatregel, in het bijzonder vanwege de haalbaarheid. In het volgende NTtdK zal uitgebreid op het rapport worden ingegaan. Het is te vinden op www.rvz.nl. ●

C.N.M.R.